

Miten vanhuspalvelulaki rakennetaan kestäväälle perustalle?

Versio 1

TIMO KARJALAINEN

Johdanto

1. Tämä artikkeli on jatkoa artikkelilleni ”Vanhuspalvelulakiluonnos ei ole vielä kestäväällä perustalla” (Karjalainen 2011), jossa arvioin sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2011 julkistamaa vanhuspalvelulain luonnosta (STM 2011a). Arviossani otin huomioon lakiluonnoksen yksityiskohtaiset perustelut (STM 2011b) sekä lakiluonnoksesta annetut lausunnot (STM 2011c). Lakiluonnoksen yleisperusteluja ei julkistettu. Tätä kirjoittaessani olen siinä käsityksessä, että hallitus antaa keväällä 2012 vanhuspalvelulakia koskevan lakiesityksen eduskunnalle. Toivon, että tässä esittämäni ajatukset voidaan ottaa lakiesityksen valmistelussa ja eduskuntakäsittelyssä huomioon, ja julkaisen artikkelini tarvittaessa kotisivuillani, ennen kuin se julkaistaan Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä.

2. Tiedän kaksi henkilöä, jotka kommentoivat aiempaa artikkeliani kirjallisesti. Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimittaja Marjut Lindberg (2012) viittasi 18.1.2012 artikkelissaan ”Vanhuspalveluille oikeudenmukainen laki” artikkeliini sanoin: ”Vanhuspalvelulakiin mahtuu montakin uutta kädenjälkeä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa (THL) tutkijana työskennellyt Timo Karjalainen epäilee vankasti lakiehdotuksen olevan nykyisellään jopa perustuslain tasa-arvopykälien vastainen.”... ”Tutkija Timo Karjalainen huomauttaa kirjoituksessaan myös, että väestötasolla ikäperusteinen laki itse asiassa turvaisi paremman hoidon sille väestönosalle, jolla muutenkin on ollut terveempi elämä ja paremmat läh-

tökohdat vanhuuteen.” YTM ja FT Eeva Kaukoluodon (2012) YP:n keskustelupalstan kommentti ”Vanhuspalvelulain valmistelusta ja ihmisarvosta” innosti minut varsin perinpohjaiseen ihmisarvon eksistentiaaliseen puntarointiin. Julkaisen vastineeni Kaukoluodon kritiikkiin erikseen YP:n keskustelusuviilla sekä kotisivuillani timokarjalainen.fi. Suuret kiitokset Lindbergille ja Kaukoluodolle kannustavista kommenteista. Lindberg tiivistä hyvin ensimmäisen artikkelini pääsanoman. Molemmilta sain hyviä evästyksiä jatkotöilleni.

3. Suomalaiset ansaitsevat viisaan sosiaaliturvalainsäädännön. Viisas vanhuspalvelulaki, kuten kaikki viisaat sosiaaliturvalait ja niihin kytkeytyvät tietojärjestelmät, on syytä rakentaa totuudenmukaisen kestävänsä tiedon varaan avoimessa ja vilpittömässä yhteistyössä. Lisätietoa tarkoittamastani ”kestävästä tiedosta” löytyy kotisivuiltani välilehdeltä ”kestävä tieto”, jossa olen julkaissut Sitralle tekemäni paperin ”Demokratiaa ja hyvinvointia kestävänsä tiedon avulla”. Kotisivuiltani julkaisen myös tähän artikkeliin välittömämmin kuuluvia täydentäviä liitteitä, esim. artikkelit ”Todellisuuden fundamentaalisesta kaksijakaisuudesta”, ”Vanhuspalvelulaki on syytä valmistella totuudenmukaisesti ja ihmisarvoisesti. Kommentti Eeva Kaukoluodolle” sekä ”Miten vanhuspalvelulaki rakennetaan kestäväälle perustalle? Versio 2.” Kotisivuiltani välilehdeltä ”julkaisuja” löytyy muita julkaisujani, joista uskon olevan hyötyä viisaan vanhuspalvelulain valmistelussa ja säätämässä.

4. Versioihin 1 ja 2 sisältyy koe. Pysin siihen, että tämän artikkelin kehittynyt versio 2 sisältää mahdollisimman muuttumattomana osanaan version 1. Kuvaan version 1 numeroituihin asioihin 1–31 versiossa 2 tekemäni muutokset keltaisella tekstipohjalla pyrkimyksenä minimoida turhat muutokset. Versiossa 2 on uusia numeroituja asioita numerosta 32 lähtien. Lisäksi versiossa 2 on version 1 asiakokonaisuuksia täsmennetty toisen tason numeroinnilla (esim. 3.1) sekä alaviitteillä. Helpotan lukijaa paneutumaan version 2 sisältämään lisätietoon versioon 1 verrattuna. Uskon ja toivon, että versio 1 on kuin tammen taimi, joka on versiossa 2 kasvanut pituutta ja leveyttä. 1-tason lisänumerot kuvaavat pituuden kasvua, toisen ja useamman tason numeroinnit kuvaavat leveyden kasvua, ikään kuin tiedon puun oksistoa lehvistöineen. Versiossa 2 on enemmän objektiivista kuvausta ”kestävästä tiedosta” sekä enemmän lähteitä kuin versiossa 1. Versio 1 ja versio 2 kotisivullani ovat myös eräänlaisia lainvalmistelun ja siihen liittyvän tietojärjestelmävalmistelun kaikille avoimia testi- tai beta-versioita (ks. esim. <http://www.wisegeek.com/what-is-a-beta-version.htm>). Tarjoan versioitani kaikkien asiasta kiinnostuneiden arvioitavaksi ja yhteistyössä edelleen työstettäväksi tai loogisiin ja tiedollisiin perusteisiin kumottaviksi. Jossain vaiheessa työstettävän asiapaperin perusjäsenyksen voi muuttua esim. lain edellyttämäksi standardoiduksi jäsenyydeksi, jolloin tammen taimi on tehnyt tehtävänsä.

5. Edellä kuvaamani lainsäädännön ja muun yhteiskunnan kehittämiseen tähtäviä ”tammen taimi -hankkeita” on muitakin, esim. seuraavat Sitran tukemat demokraattisen, rationaalisen ja avoimen yhteiskunnan rakentamista edistävät hankkeet. *Avoim ministeriö* on paikka, jossa kansalaiset ja viranomaiset voivat yhdessä valmistella ja keskustella lainsäädäntöhankkeista (<http://www.avoinministerio.fi/>). *Hahmota Oy* luo välineitä ja menetelmiä julkishallinnon ja kansalaisten vuorovaikutuksen lisäämiseksi. Esimerkiksi sen päätuotteena oleva Veropuu on helppokäyttöinen ja innostava verkkopohjainen visualisointi- ja vuorovaikutustyökalu. Veropuu antaa kokonaiskuvan organisaation taloudesta. (<http://www.hahmota.com/>.) Molemmilla ja muilla Sitran tukemilla demokraatiaa edistävillä hankkeilla (<http://www.sitra.fi/uusi-demokratia>) ja työkaluilla on paljon sovellusmahdollisuuksia esim.

uuden sosiaaliturvaa koskevan tärkeän lain, kuten vanhuspalvelulain, eri rakennevaihtoehtojen hahmottamisessa sekä päävaihtoehtoksi valittavan vaihtoehdon taloudellisten ja muiden vaikutusten etu- ja jälkikäteisessä objektiivisessa arvioinnissa. Viranomaisia ja lainsäätäjiä on syytä auttaa vaativassa työssään.

6. Toivon, että artikkelini ja sen liitteet kotisivullani timokarjalainen.fi yhdessä muiden avoimen demokraattisen yhteiskunnan toimijoiden ja työkalujen kanssa edistävät viisaan vanhuspalvelulain valmistelua ja säätämistä sekä lakia koskevan hyödyllisen ja objektiivisen tietojärjestelmän rakentamista Suomessa. Kyse on suomalaisten yhteisestä edusta. Vanhuspalvelulakia ja sen tietojärjestelmää on viisasta valmistella laajassa yhteistyössä ottaen huomioon tieteeseen ja demokratiaan kuuluvan terveen ja rakentavan kriittisyyden sekä Paasikiven patsaaseen kirjoitetut sanat ”Tosiasioiden tunnustaminen on viisauden alku”. Sitä ennen tosiasiat on kuitenkin tunnistettava.

Neljä vanhuspalvelulain kipupistettä

7. Edellisessä artikkelissani tunnistin vanhuspalvelujen lakiluonnoksessa *neljä yhteiskunnallista kipupistettä*. Edellinen artikkelini painottui ensimmäiseen kipupisteeseen eli oikeudenmukaisuuteen. Kysymys on lain sovellusalan oikeudenmukaisesta määrittelystä. Osoitin, että vuoden 2011 lakiluonnoksessa ehdotettu ”iäkkään henkilön” alaikäraja, 75 vuotta, on epäoikeudenmukaisen korkea. Lakiluonnos oli liian ”yksisilmäinen”. Siinä kiinnitettiin huomiota vain lain sovelluslalle ehdotettavien kansalaisten oikeuksiin, ikään kuin aidot sosiaaliset oikeudet syntyisivät tyhjästä. Vanhuspalvelulakia niin kuin kaikkia yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita on syytä tarkastella ”kaksisilmäisesti”, jotta osuimme tarkemmin haluttuun kohteeseen. Kaikilla lain määrittämällä aidoilla sosiaalisilla oikeuksilla, myös vanhuspalveluilla määriteltävillä yksilön oikeuksilla kuntoutukseen ja hoivaan, on oltava aitoja velvollisuuksia määrittävä vastapuolensa, jossa säädellään mm. vanhuspalvelulain edellyttämän rahoituksen kohdentamista. Objektiivisen tietojärjestelmän avulla voidaan tutkia lain edellyttämän rahoituksen ja muun muotoisten velvollisuuksien todellista kohdentumista.

ta. Tietojärjestelmänkin vaatii huolellista suunnittelua. Se kannattaa yhdistää lain valmisteluun, jotta yhteiskunnan lakia säätävä ”oikea käsi” käsittää, mitä tietoa tuottava vasen käsi voi tuottaa ja mitä ei. Aina ei sosiaaliturvalailla säänneltävä oikeuksien ja velvollisuuksien tähtäys osu tarkasti tarkoitettuun kohteeseen oikealla kädellä, mutta aina osumatarkkuutta on mahdollista normeilla ja objektiivisilla tiedoilla ikään kuin kaksin käsin parantaa. Kaikkia ihmiselämän kipuja ja kipupisteitä ei tietenkään ole mahdollista poistaa. Raja on kaikella inhimillisellä. Oikeudenmukaisuuden kannalta tärkeintä on huomata, että vanhuspalvelulailla(kaan) säädeltyä toimintaa ei voi käytännössä rahoittaa tai muulla tavalla mahdollistaa tyhjistä otettavilla tuotannon panoksilla samalla tavalla kuin keskuspankit voivat näemmä tarvittaessa luoda lisärahaa kuin tyhjistä.

8. Toinen lakiluonnoksen kipupiste koskee viranomaisten toiminnan suunnitelmallisuutta, rationaalisuutta, tehokkuutta sekä tietoperustaa vanhuspalveluja järjestettäessä. Ne ovat tärkeitä edellytyksiä toiminnan tehostamiselle ja rationaalisoinnille. Tähän Suomen hallitus tähtää myös kunta- ja palvelurakennemuutoksilla. Koska vanhustenhuollossa kysyntä varmasti ylittää tarjonnan myös tulevaisuudessa, toiminnan suunnitelmallisuuden, tehokkuuden ja muun rationaalisuuden lisääminen on tärkeätä myös suomalaisten ikä-ihmisten yhdenvertaisen ja oikeudenmukaisen kohtelun takaamiseksi. Edellytykset kehittämistyölle ovat hyvät, koska Suomessa julkista sektoria arvostetaan, julkinen hallinto on pääosin rationaalista ja aika vähän korruptoitunutta. Paras keino korruptiota vastaan lienee avoin ja totuudenmukainen tieto. Sitä pyrin tällä artikkelilla edistämään.

9. Kolmas kipupiste liittyy vanhuspalveluja saavan yksilön eli asiakkaan oikeuksien ja velvollisuuksien suhteeseen sekä niiden suhteeseen yhteiskuntaa edustavan julkisen vallan oikeuksiin ja velvollisuuksiin kaavailun vanhuspalvelulain sovellusalalla. Julkinen valta rahoittaa veroilla suurimman osan, ehkä noin 80 %, julkisen vanhustenhuollon sovellusalalle nykyisin luettavista toiminnoista. Vanhustenhuollon alaa ei ole nyt lainsäädännöllä selvästi määritelty eikä em. prosenttilukua voi tarkasti laskea. Arvatenkin lainvalmistelija on oletanut, että vanhuspalvelulain sovellusalalle luettavissa hoiva- ja kuntoutuspalve-

luissa verorahoitusosuus on samaa suuruusluokkaa. Loput kuluista rahoitetaan asiakas- eli palvelumaksuilla. Vanhustenhuollon asiakasmaksuperusteet ovat lyhyesti sanoen mielestäni järjettömän sekavat ja epäoikeudenmukaiset. Ne on mahdollista yksinkertaistaa esim. Saksan hoivavakuutuksen periaattein. Esitän yhden esimerkin järjettömyydestä. Ns. julkisessa laitoshoidossa, asiakkaan omaisuus on asiakasmaksuilla täysin turvassa perillisten näkökulmasta katsottuna. Toisissa tukimuodoissa, esim. palveluasumisen eräissä ratkaisuihin, omaisuus on yhtä lailla turvattu. Toisissa palveluasumisen muodoissa se ei ole. Asiakasmaksupolitiikasta riippuen perikunta voi saada satojen tuhansien eurojen perinnön tai perintöosuus voi kuluu asiakasmaksuihin. Asiakasmaksupolitiikassa tarvitaan uskallusta ajatella asiakasmaksuperusteet *täysin uudelta pohjalta*. Saksan hoiva- tai hoitovakuutus (molempia nimiä käytetään) tarjoaa yhden hyvän pohjan tällaiselle arvioinnille.

10. Neljäs kipupiste koskee asiakkaan, asiakkaan omaisten sekä yhteiskunnan oikeuksien ja velvollisuuksien suhteita. Neljäs kipupiste on kolmatta kipupistettä alaltaan paljon laajempi ja yhteiskunta- ja puoluepoliittisesti merkityksellisempi. Tästä tärkeästä asiasta ei ole juuri objektiivista käsitteellistä tietoa, saati objektiivista havaintotietoa. Neljännessä kipupisteessä kytkeytyvät toisiinsa monimutkaisen asian totuudenmukainen ymmärtäminen, etiikka, politiikka ja ideologiat. Nimenomaan tässä kipupisteessä tarvitaan ”kestävän tiedon” selventämistä. Tarvitaan kahden tyyppistä tietoa eli a-tyypin tietoa, joka koskee a-tyypin todellisuutta. Tämä todellisuus on ihmisistä riippumatonta ja vuorenvaramaa. Varmaa a-todellisuutta kuvaavan a-tyypin tietoa täydentää ihmisestä ja luonnosta riippuva b-tyypin todellisuutta kuvaava b-tyypin tieto. Se on muuttuvaa. Kuvaan asiaa enemmän kotisivuillani timokarjalainen.fi välilehdellä ”kestävä tieto”, erityisesti tämän artikkelin versiossa 2. Kahden eri tietotyyppin avulla voidaan kehittää viisas vanhuspalvelulaki, joka ikään kuin istutetaan yhteiskuntaan ”paikalleen”, jota voidaan luonnehtia a- ja b-tyypin tiedon avulla. Jo tässä versiossa 1 on aihetta ennakkoon todeta, että lakisäätöinen vanhuuseläkejärjestelmämme suosii monin tavoin hyväosaista väkeä. Osa näistä tavoista on jo tunnettu ja objektiivisesti kuvattu. Osa on vielä tuntematonta, ikään kuin piilossa.

Esim. lakisääteisen eläkejärjestelmämme ns. sisäisiä tai implisiittisiä perintöjä ei ole objektiivisesti kuvattu, vaikka osoitin niiden olemassaolon ja suuren rahoitusmerkityksen jo vuonna 2003 (Karjalainen 2003a & 2003b). Osoitin artikkeleissani myös, että lakisääteinen vanhuudenturvajärjestelmä on ns. *käänteinen vahinkovakuutusjärjestelmä*, jossa hyväosaisten ja hyvinvoivien ihmisten kustannuksella. Lakisääteisestä vanhuuseläkejärjestelmästä ja muusta lakisääteisestä vanhuudenturvajärjestelmästä vastuulliset tahot tuntuvat peittelevän tätä asiaa valottavaa objektiivista tietoa. Vanhustenhuollon ja vanhustalvelulain rahoitusvastuun kohdentaminen laeilla ja alemmanasteisilla kunnan päättämällä normeilla on viisasta suhteuttaa edellä kuvattuun tietoon, ympäristöön ja sen kehitykseen ottaen huomioon käsitteelliset kestävyysvajeesta.

11. Kaikki kipupisteet, mutta erityisesti kolmas ja neljäs, liittyvät asiakkaan *omavastuun ja yhteisvastuun rajanvetoon* tai laajemmin asiakkaan etupiiriin (omaiset mukaan lukien), julkisen vallan (valtion ja kuntien) sekä muun yhteiskunnan (esim. yritysten) vastuiden rajanvetoon. Oma- ja yhteisvastuut liittyvät puolestaan oikeuksien ja velvollisuuksien kohdentamiseen. Oma- ja yhteisvastuiden rajanveto sekä niihin liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien kohdentaminen ovat suomalaiselle yhteiskunnalle ja myös EU:lle hyvin suuria haasteita sekä yhteiskuntaeettisesti eli normatiivisesti että tieteellisesti eli tiedollisesti. Suomen kansalla ja sen valitsemilla päättäjillä ei ole enää varaa laiminlyödä asian selvittämistä kestävästi tiedon avulla. Rajanveto ja niiden suhde oikeuksiin ja velvollisuuksiin on muodostumassa Suomessa ja muissa länsimaissa yhä tärkeämmäksi ja ajankohtaisemmaksi monista syistä.

12. Vanhustenhuollon kannalta olennainen syy haasteille on *kiistaton fakta*. Suomen väestö ikääntyy nopeasti. Huoltosuhde heikkenee lähimpinä vuosikymmeninä, ellei maahan tule paljon perheetöntä ulkomaista työvoimaa. Se on epätodennäköistä eikä varmasti sosiaalisesti kestävää politiikkaa. Huoltosuhde yhdessä muiden kestävyysvajeeseen vaikuttavien syiden kanssa uhkaavat aiheuttaa Suomelle pysyvän kestävyysvajeongelman, joka on kansantaloudellinen, julkistaloudellinen ja moraalinen. Kestävyysvajeongelmaa voi olla euroaikana vaikeampi ratkoa

kuin olisi ollut vielä vuosikymmen sitten, kun Suomella oli oma raha ja keskuspankki. *Kestävyysvajeongelman tarkastelua ei ole viisasta ohittaa vanhustalvelulakia valmisteltaessa*. Niin tapahtui, kun sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi ensimmäisen vanhustalvelulakiluonnoksen vuonna 2011. Vanhustenhuollolla, mahdollisesti säädettävällä vanhustalvelulailla sekä siihen liittyvällä oma- ja yhteisvastuun rajanvedolla on monia hyvin tärkeitä yhteyksiä kestävyysvajeeseen. Näihin yhteyksiin keskityn artikkelini versiossa 2 kotisivuillani timokarjalainen.fi. Tässä paperissa selvennän oikeuksien ja velvollisuuksien suhteita johdantona perusteellisemmalle tarkastelulle.

13. Sosiaaliturvalakien määrittämien *oikeuksien ja velvollisuuksien kohdentaminen* on viisasta säädellä joko samassa laissa tai ainakin synkronoidusti ja tietoisena oikeuksien ja velvollisuuksien toisiaan täydentävästä suhteesta. Muuten voi käydä, kuten vanhustalvelulain ensimmäistä luonnosta valmisteltaessa tapahtui. Lainvalmistelijain tahto ja huomio keskittyivät ”iäkkään henkilön” oikeuksien selvittämiseen ja perustelemiseen. Perusteluissa turvauduttiin muodollisesti ja totuuden suhteen kestävämmiin argumentteihin, kuten käsitteen ”positiivinen erityiskohtelu” väärinkäyttöön. Syntyi asetelma, jossa ennen 75-vuotipäiväänsä kuolevat ihmiset asetettiin epäreilusti tukijärjestelmässä maksamiehen asemaan. Näille ihmisille ei ehdotettu reilua ja yhdenvertaista mahdollisuutta objektiiviseen hoivan ja kuntoutuksen tarvearvioon sekä varsinaisiin hoivan ja kuntoutuksen tukimuotoihin. Ihmiset eivät olisi saaneet vastineita maksamilleen veroille tukea tarvitessaan. Tällainen tilanne olisi ollut Suomen perustuslain 6. §:n ja 19. §:n vastainen, ja myös pääministeri Jyrki Kataisen Euroopan tulevaisuutta käsitelleessä seminaarissa 13.3.2012 korostamien periaatteiden vastainen. Katainen korosti presidentti Paasikiven viisautta. ”Tosiasioiden tunnustaminen on viisauden alku.” Lisäksi hän korosti, että EU:n tulee olla reilu unioni. Tämä edellyttää reiluja pelisääntöjä. Voi sanoa, että maata on hyvä rakentaa reilulla lailla ja totuudenmukaisella tiedolla. Sosiaalisen lain, objektiivisen tiedon ja tervemielisen etiikan ei pidä olla liikaa ristiriidassa.

14. Reiluja pelisääntöjä säädettäessä sekä luotessa pelisääntöjen noudattamista edistäviä ja niitä valvovia objektiivisia tietoja tuottavia tietojärjes-

telmiä on sekä EU:n tasolla että kansallisella tasolla tärkeätä tunnistaa ja tunnustaa mm. *Jeremy Benthamin* mainitsema periaate. Laeilla tai muilla sopimuksilla luotavia sosiaalisia oikeuksia tulee vastata velvollisuuksien, jotka mahdollistavat aitojen oikeuksien synnyn. Aitojen oikeuksien ja aitojen velvollisuuksien vastaavuutta koskeva sääntö on universaali ja lukemattomissa asiayhteyksissä todeksi havaittu. Se on epäilemättä tosi myös vanhuspalvelulaissa. Laista on mahdotonta tehdä reilua, jos lain säätämiä oikeuksia ja velvollisuuksia ei säädellä tasapuolisesti laeilla. Sosiaalisia oikeuksia ei voi aina lisätä lisäämättä vastaavasti sosiaalisia velvollisuuksia.

15. Sosiaalisia oikeuksia ja velvollisuuksia yhteen sitova Benthamin tunnistama sääntö on erityisen tärkeä hoivan ja kuntoutuksen tapaisissa, hyvin työvaltaisissa henkilökohtaisissa palveluissa. Niissä palvelujen tuotanto ja kulutus ovat ajallisesti ja paikallisesti tiettyyn maantieteelliseen paikkaan ja aikaväliin sidottuja. Tuottaja eli henkilökohtaisen palvelun antaja, esim. vanhuspalvelulain mukaisessa toiminnassa hoitaja ja kuntouttaja, sekä palvelun kuluttaja eli asiakas ovat yleensä palvelutapahtumassa kasvokkain. Tuottaja ja kuluttaja toimivat samassa maantieteellisessä paikassa sekä jakavat palvelutapahtuman vaatiman saman ajanjakson, esim. 30 minuuttia, jonka kuntoutushoitokerta vaatii. Henkilökohtaisten palvelujen tuottaminen varastoon, monistaminen ja kuljettaminen muualle, esim. ulkomaille, on vaivalloista, ellei mahdotonta. Kuluttaja ja tuottaja ovat sidotut samaan maantieteelliseen paikkaan ja samaan aikaväliin.

16. Henkilökohtaisissa palveluissa on siis *luonnostaan* paljon rajallisemmat mahdollisuudet palvelutuotannon tuottavuuden tai tehokkuuden lisäämiselle kuin esim. metalli-, energia- ja puunjalostusteollisuudessa ja etenkin finanssisektorilla ja ICT-alalla. Finanssi- ja ICT-alalla tiedon tuotantoon ja tiedon käsittelyyn liittyvät palvelut voidaan keskittää yhteen maantieteelliseen paikkaan eli laskentakeskukseen. Laskentakeskuksessa tietoa ja palvelua eli tietojenkäsittelyä voidaan monistaa eli kopioida käytännössä rajattomasti ja ajattomasti (lyhyessä ajassa) sekä siirtää ja levittää tietoa netin kautta minne tahansa maapallolla lähes silmänräpäyksessä. Mahdollisuudet tuotannon tehostamiselle ja innovatiivisten tuottajien rikastumiselle ovat tällaisissa toiminnoissa hyvin

suuret päinvastoin kuin henkilökohtaisissa palveluissa, joissa suurimmat tehostamisen mahdollisuudet rajautuvat toiminnan taloushallinnollisten sovellutusten, esim. laskutuksen ja rahoituksen, sekä toiminnan edellyttämän tietojenkäsittelyn standardointiin, automatisointiin ja muuhun rationalisointiin. Standardoidut ja automatisoidut tiedon tuotantojärjestelmät ja niiden avulla toimivat keskitetyt laskentakeskukset palvelisivat myös vanhuspalvelulain mukaisten hoiva- ja kuntoutuspalvelujen tehokasta ja läpinäkyvää järjestämistä (laskutusta, seuranta, hinta- ja laatuvalvontaa jne.) niin kuin muissakin sosiaali- ja terveystaloudessa. Ne säästäisivät veronmaksajilta satoja miljoonia euroja. Standardoidun tietojärjestelmän ja keskitetyn laskentakeskuksen tai laskenta-algoritmien luominen on hyödyllinen ja tehokas keino, jolla kunta- ja palvelurakennemuutoksissa on mahdollista saavuttaa säästöjä ja lisätä toiminnan tehokkuutta. Minusta lähes kaikki muut kunta- ja palvelurakennemuutokseen liittyvät merkitykselliset näkökohdat on jo tuotu näyttävästi julkisuuteen paitsi keskitettyjen tietojärjestelmien merkittävät hyötynäkökohdat. Valtiontalouden tarkastusvirasto on puuttunut tähän asiaan, mutta ei ole tehnyt rakentavaa ehdotusta tietojärjestelmän kehittämiseksi, kuten tein monesti Stakesissa ja THL:ssä.

17. Vanhuspalvelulaissa säädeltävien henkilökohtaisten kasvokkain tapahtuvien palvelujen eli hoivan ja kuntoutuksen rahoitus ei ole sidottu samanlaiseen ”ajallis-paikalliseen pakkopaitaan” kuin palvelujen tuotanto ja kulutus. Rahoitus voidaan periaatteessa järjestää hyvin monipuolisilla tavoilla. Luulen, että näin myös käytännössä maailmalla tehdään. Suomalaiset eivät tule ajatelleeksi monia käyttämättömiä mahdollisuuksia järjestää henkilökohtaisten palvelujen ”verenkierro”, johon rahoitusta joskus verrataan. Verenkiertoa ei edistä se, että sosiaali- ja terveystaloudella laiminlöi vuoden 2011 vanhuspalvelulakiluonnoksessa lain rahoitus- ja kustannustarkastelun kokonaan. Siitä monet lausunnonantajat lainvalmistelijoita syystä moittivat. Viime vuosina voimallisesti kasvaneilla yksityisillä vanhuspalvelumarkkinoilla joidenkin tuottajien mielenkiinto on kohdistunut rahoitusvaihtoehtojen eli järjestelmän ”verenkierro” kehittämisen sijasta paradoksaalisesti veronkiertoon. Tilannetta voisi pitää koomisena, elleivät veronkiertoa harjoittavat tuottajat myisi kunnille kasvavaa määrää ve-

rovaroilla subventoituja palveluja. Laajentuesaan tällainen toiminta vakavasti vaarantaa suomalaisen yhteiskunnan yhden tärkeän menestystekijän eli luottamuksen julkisiin verorahoitettiin palveluihin ja tulonsiirtoihin.

18. Vanhuspalvelulain valmistelussa harjoitettu periaate, jossa toiminnan rahoitustarkastelu irrotetaan esim. lainsäädäntöä valmisteltaessa toiminnan tuotannosta ja kulutuksesta, synnyttää tilanteita, joita suomalaisilla ei ole enää varaa ylenkatsoa, ei lainvalmistelijoillakaan. Asia on erityisen merkityksellinen Euroopan välikaisten ja pysyvien vakuumekanismien reilussa hallinnassa, jonka merkitystä pääministeri Jyrki Katainen on korostanut (Katainen 2012). Viisaan vanhuspalvelulain valmisteluun ja säätämiseen kannattaa suhtautua huolellisesti ja vakavasti paitsi tärkeänä omana asianaan myös harjoituksena, jolla Suomen päättäjät yhdessä muiden suomalaisten kanssa ajavat itsensä sisään kolmioon, jossa selvennetään tuotannon, kulutuksen ja rahoituksen suhteita tieteellisesti kestävä tiedon avulla. Ellei kestävä tietoa valjasteta tämän kolmion tarkastelun avuksi, kolmiosta voi tulla Suomelle kohtalokas ”Bermudan kolmio”, jonne uppoaa käsittämättömän suuria määriä suomalaisten hiellä ja vaivalla hankkimia verovaroja ja muita varoja.

19. Kyse on kansalaisten ja yritysten luottamuksesta siihen, että valtio ja muu julkinen valta *yrittävät* parhaiden kykyjensä mukaan *yhdessä* kansalaisten, yritysten ja muiden yhteiskunnan muodostavien instituutioiden kanssa huolehtia ja varmistua siitä, että kansalaiset, yritykset ja muut instituutiot saavat Suomeen maksamilleen verovaroille rationaalisesti järjestettyä oikeudenmukaista vastinetta. Rationaalisessa yhteiskunnassa on erityisesti syytä huolehtia seuraavista asioista, myös vanhuspalvelulain kohdalla.

20. Ensiksi pitää varmistua siitä, että ihmisten ja instituutioiden *lailliset oikeudet ja velvollisuudet todella vastaavat toisiaan*. Julkisen vallan tulee laeilla ja verovaroilla jakaa kansalaisille ja instituutioille oikeuksia näille asetettujen velvollisuuksien mukaisessa suhteessa. Vapaaamatkustamista ei tule suosia, ei antaa aitoja oikeuksia ilman aitoja velvollisuuksia – ja päinvastoin, ei tule kurmuuttaa lyhyt- eikä pitkäikäisiä ihmisiä eli säilyttää toimijalle aitoja velvollisuuksia ilman niitä vastaavia

aitoja oikeuksia. Esim. vanhuspalveluja koskevassa sosiaali- ja terveysministeriön lakiluonnoksessa tätä periaatetta rikottiin. Alle 75-vuotiaiden oikeuksia verorahoitettiin palveluihin ehdotettiin rajoitettavaksi, vaikka heidät toisella kädellä pakotettiin veroja maksamalla rahoittamaan ehdotettua vanhuspalvelulain mukaista tukijärjestelmää. Tämä vääryys on syytä oikoa.

21. Toiseksi pitää varmistua siitä, että lailla määriteltävien oikeuksien ja velvollisuuksien vastaavuus on objektiivisesti mitattavissa oleva seikka. Oikeuksien ja velvollisuuksien objektiivinen mitattavuus on välttämätön, mutta ei vielä riittävä edellytys sille, että kannattaa puhua aidoista sosiaalisista oikeuksista ja niitä vastaavista aidoista sosiaalisista velvollisuuksista. Ilman objektiivista mitattavuutta oikeudet ja velvollisuudet ovat kuin mielivaltaan perustuvia pilvilinnoja ja vailla konkreettista sisältöä. Aidosta sosiaalisesta oikeudesta on joskus käytetty myös nimeä ”subjektiivinen oikeus”. Se on terminä harhaanjohtava. Aito sosiaalinen oikeus on pikemminkin ”objektiivinen oikeus”. Sen kriteeristön tunnusmerkistön täytyminen ei riipu subjektin mielipiteestä tai harkinnasta vaan intersubjektiivisesti havaittavista objektiivisista tosiseikoista. Subjektiivisen ja objektiivisen seikan eli epäaidon ja aidon oikeuden tai velvollisuuden ero on selvempi velvollisuuksien puolella. Verovelvollisten ei oleteta ja odoteta maksavan veroja, esim. yrittäjän maksavan tuottajana arvonlisäveroja, pääoma-, tuloveroja ja sekä kuluttajana kulutusveroja hyvästä subjektiivisesta tahdostaan vaan sen takia, että tietyt objektiivisesti mitattavat kirjanpidosta ilmenevät faktat yhdessä verolainsäädännön kanssa velvoittavat rangaistuksen uhalla hänet maksamaan veroja. Objektiivisuus on veron keruun ja muiden veroihin verrattavien rahoitusserien, esim. kuluttajien hoiva- ja kuntoutuspalvelujen ja muiden vanhuspalvelujen välttämätön edellytys.

22. Vasta, kun objektiivisesti mitattavat aidot oikeudet ja niitä vastaavat objektiivisesti mitattavat aidot velvollisuudet ovat lainsäädännöllisesti riittävän selviä normeja, joita vastaavat tietojärjestelmässä riittävän yksiselitteiset mitattavissa olevat faktat, on aihetta sanoa, että *lakiin ja objektiiviseen tietoon* nojautuva järjestys voi olla reilujen pelisääntöjen mukainen. Tällaisessa reilussa pelissä on mahdollista tarkastella tilanteita,

joissa oikeudet ja velvollisuudet kohdistuvat väärin eri syistä. Syitä voivat olla esimerkiksi huono lainvalmistelu, huonon lain säätäminen, riittämätön lain sovelluslalle kohdistuvan toiminnan valvonta, tietojärjestelmien rakentamisen tarkoituksellinen tai taitamattomuudesta johtuva laiminlyönti. Kaikkien em. syiden takia lain mukainen oikeus voi valua sopimattomiin kohteisiin, esim. valua ulkomaisille toimijoille, joilla ei ole aitoa oikeutta vastaavaa aitoa velvollisuutta.

23. Vastaisuudessa kannattaa ja tulee kiinnittää hyvin paljon huomiota vanhustenhuollon ja muiden julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen rahoituksen eri vaihtoehtoihin sekä kehittää niiden rahoitusvaihtoehtoja kohdan 20 oikeuksien ja velvollisuuksien vastaavuusperiaatteen mukaisesti universaalien kestävän tiedon pohjalle. Näin voidaan turvata se, että suomalaisten luottamus verorahoitteisiin julkisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin säilyy, eikä romahda, kuten tapahtui Euroopan kommunistimaissa ja uhkaa nyt tapahtua joissakin kilpailussa huonommin pärjävissä Etelä-Euroopan maissa.

24. Se, että väestön enemmistö Suomessa kannattaa verorahoitteisia julkisia palveluja, ei riitä takaamaan järjestelmän menestystä. Järjestelmän rahoittajien lisäksi avainasemassa olevien palvelujen tuottajien, kuten lääkäreiden ja hoitajien ja sekä alan yritysten luottamuksen verorahoitteisiin palveluihin pitää säilyä korkeana. Luottamusta edistää totuudenmukaisen kestävän tietoperustan rakentaminen, jota esittelen enemmän artikkelini versiossa 2 ja kotisivuillani. Kenenkään suomalaisen etu ei ole, että verovaroilta tuettu toiminta tukehtuu tai tulehtuu. Näin voi käydä, jos toiminta on laeilla säännelty huonosti ja tietojärjestelmillä kehnosti tietohjattu. Toiminta voi tulehtua tai tukehtua, jos koti- tai ulkomaiset yritykset imevät verovarojamme itselleen kiertämällä verosääntöjä ja/tai nostamalla hintoja niin, että verovarojen kiertokulku kansantaloudessamme ehtyy. Veronkierto vaarantaisi tärkeän osan yhteiskuntamme verenkierrosta eli rahoituksesta. Verojenkin tulee kiertää yhteiskunnassa, elävöittää ja rikastuttaa sen toimintaa. Verovaroin rahoitettua osaa yhteiskuntamme infrastruktuurista ei kannata vaarantaa samasta syystä kuin lypsävää lehmää ei kannattanut tappaa silloin, kun maidosta ei vielä ollut liikatuotantoa.

Ajatuskoe vanhustenhuollon rahoituksen turvaamiseksi

25. Jos raha kasvaisi puussa, vanhuspalvelulaki olisi helppo säätää ja rahoittaa sen takaamat aidot oikeudet poimimalla rahat rahapuusta. Keskuspankin harjoittama ns. määrällinen helpottaminen, jossa rahaa luodaan tyhjästä, ei ole tekona kovin kaukana rahan poimimisesta rahapuusta. Käytännössä aitoja sosiaalisia oikeuksia ei voi rahoittaa rahapuusta, koska Suomella ei ole omaa keskuspankkia. Lisäksi universaali, aitoja sosiaalisia oikeuksia ja aitoja sosiaalisia velvollisuuksia yhteen kytkevä sääntö on yksi tärkeimmistä ja varmimmista asioista maailmassa; uskon sen sitovan myös keskuspankkeja, vaikka ne ovat luovinaan rahaa ikään kuin ”tyhjästä”. Rahateorianta ja rahapolitiikasta on apua myös vanhuspalvelulain mukaisen toiminnan monia rahoitusmahdollisuuksia selvennettäessä. Niitä kannattaa selvittää tulevaisuudessa lakia valmisteltaessa. ”Perinteiset”, kauan tiedetyt rahoitusmahdollisuudet, kuten verojen ja palvelujen asiakasmaksujen korotukset, käänteiset asunto- ja kiinteistölainat, vapaaehtoiset hoivavakuutukset tai pitkäaikaisäästösopimukset verohelpotuksineen jne., tuskin enää riittävät takaamaan vanhuspalveluilta kestävään tietoon ja kehityksen perustuvaa paikkaa kestävyysvajeen varjostamassa julkisessa taloudessamme ja lakisääteissä vanhuuden turvasamme. Tarvitaan uusia rahoitusta koskevia innovaatioita, joilla voidaan täydentää em. rahoituslähteitä.

26. Ehkä seuraava *ajatuskoe* auttaa näkemään uusia rahoitusmahdollisuuksia. Viime aikoina EKP on myöntänyt lainaa satoja miljardeja 1 %:n korolla Euroopan pankeille ja rahalaitoksille kolmeksi vuodeksi.¹ Ne ovat varmaankin noilla varoilla jo ostaneet esim. Kreikan, Italian ja muiden kriisissä olevien maiden velkapapereita.² Luulen, että monessa rahalaitoksessa tietokoneet laskevat todennäköisyyksiä tehdä muhkeita voittoja EKP:n lainoilla. Suomalaiset pankit eivät ole EKP:n halpaa rahaa lainanneet. Se on tai ei ole

¹ Ks. esim. <http://www.taloussanomat.fi/rahoitus/2011/12/21/ekp-lainasi-ennatysmaaran-rahaa-pankeille/201119521/12>

² Jos Suomella olisi oma raha ja keskuspankki, 100 vuoden laina ei olisi mahdoton. Britannia harkitsee jo sadan vuoden joukkolainoja. <http://www.kauppalehti.fi/5/ilporssi/omarahalutiset.jsp?oid=201203131463&ext=rss>

viisasta. Asia kannattaa selvittää ja aloittaa selvitys ajatuskokeesta.

27. Kuvitellaan, että Euroopan keskuspankki (EKP) myöntäisi suomalaiselle Kuntarahoi- tus Oyj:lle 1 %:n korolla 1 miljardi euroa lainaa 10–100 vuodeksi. Tämän summan Kuntarahoi- tus voisi hyvinkin osata ja haluta sijoittaa viisaasti ja tuottavasti suomalaisten kuntien ja kunta- laisten puolesta hankkiakseen korvamerkittyä lisärahaa kunnille eli kuntalaisille esim. vanhus- palvelulain rahoitukseen. Ei ole mahdotonta, et- tä Kuntarahoi- tus saisi pääomalle 3,5 %:n koron. Se on tätä kirjoitettaessa työeläkeyhtiöiden sijoit-ustoiminnan tavoite. Jos suomalaiset kunnat ei- vät esim. kestävyysvajemme takia kykene tai ha- lua maksaa lainan 10 miljoonan euron vuotuis- ta kuoletusta, EKP ehkä voi neuvotteluissa tyy- tyä, ainakin alkuvuosina, pelkkiin lainan korko- maksuihin, jotka ovat aluksi 10 miljoonaa euroa vuodessa. Lykätyt lainan kuole- tukset lisätään vel- kapääomaan. Velkapääoma kasvaa vuosittain 1 %:lla korkoa korolle. Oheisesta asetelmasta (tau- lukko 1) ilmenee velan suuruus eri vuosina sekä myös sijoitusten arvo, jos myös niiden tuotto eli 3,5 % lisätään pääomaan vuosittain.

Viidessä vuodessa järjestely tuottaa voittoa 137 miljoonaa euroa, 10 vuodessa 306 miljoonaa eu- roa. Se olisi merkittävä lisä vanhuspalvelulain ra- hoitukseen. Tietenkin ajatuskokeessa on monia lisäselvennystä vaativia seikkoja ja heikkoja koh- tia, hiukan epärealismiakin. Esitin sen kuitenkin kahdesta hyvin realistisesta syystä.

28. Muualla Euroopassa edellä kuvatun ta- paisilla menettelytavoilla jotkut pankit ja muut rahalaitokset hankkivat nyt useita satoja kerto- ja suurempia voittoja euroalueen kriisissä. Täl-

laisiin ”rahapumppuihin”³ suomalaisten veron- maksajien edellytetään kiltisti ja mukisemat- ta kiinnittävän rajallista lainapääomaansa ilman julkistettuja selviä vakuutuksia tai vakuuksia sii- tä, että velat maksetaan tai aiotaan maksaa takai- sin. Kannattaa alkaa yhdessä ja *luovasti poh- tia*, miten voisimme kansakuntana maksimoida ta- loustamme ja hyvinvointiamme tilanteessa, jos- sa meihin verrattavat monet euroalueen maat, muut EU-maat sekä USA ovat myös ikääntyvän väestön sekä pankkikriisien aiheuttaman kestä- vyysvajeen kourissa ja useimmat luultavasti pa- hemmin kuin me, EU:n mallioppilas. Joillakin tai monilla kestävyysvajeen kiusaamien maiden johtajilla voi olla kiusaus ulkoistaa kestävyysvaje- ongelmasta niin suuri osa kuin mahdollista mui- hin maihin Euroopan vakausmekanismien, kes- kuspankkitoiminnan ja luottoluokituslaitoksil- ta ostettavien riskiarvioiden avulla. Eurooppalai- set saivat huonon mallin tällaiselle toiminnalle, kun USA:n subprimelainojen riskit aliarvioitiin ja roskalainoja myytiin miljardeittain väärenne- tyillä papereilla eurooppalaisille pankeille.

29. Kirjoitin Helsingin Sanomien vieraskynään 19.9.2008 ”Yhdysvaltain asuntolainakriisistä tu- lee ottaa oppia Euroopassa” (Karjalainen 2008). En tarkoittanut, että eurooppalaisten tulisi op- pia tekemään yhtä juonikkaita rahoitusvastuun ja riskien siirtoja kuin jotkut finanssialan yrityk- set tekivät USA:ssa johdannaisilla ja subprimelai- noilla. Euroopassa tulisi oppia rajoittamaan kei- nottelua, jossa oikeudet voittoihin ja velvollisuu- det niiden rahoittamiseen jakautuvat epäreilus- ti vastoin kohdassa 20 esitettyä periaatetta. Tä- hän periaatteeseen uskon myös pääministeri Jyr- ki Kataisen sitoutuneen (Katainen 2012). USA sai miljoonia uusia asuntoja, joiden rahoitus-

³ <http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Kreikan+talous+ongelma+koskee+my%C3%B6s+Suomea/1135253492037>

Taulukko 1.

	Vuosi					
	0	5	10	20	50	100
	miljoona euroa					
Velan suuruus	1 000	1 051	1 105	1 220	1 645	2 705
Sijoitusten arvo	1 000	1 188	1 411	1 990	5 585	31 191
Voitti	0	137	306	770	3 940	28 487

ta siirrettiin tarkoituksella eurooppalaisille pankeille väärentäen subprimelainojen riskejä. Pankit menettivät pääomia, jotka olisi voitu käyttää paljon hyödyllisemmin eurooppalaisten hyväksi esim. asuntojen rakentamiseen tai sosiaaliturvan rahoitukseen, vaikkapa suomalaisen vanhustenhuollon kehittämiseen. Nyt on aika oppia viime vuosina Atlantin molemmin puolin tehdyistä virheistä. Oppi nojautuu kestävään tietoon, jota kuvaan tämän artikkelin versiossa 2 kotisivuillani timokarjalainen.fi.

30. Toinen syy siihen, että luotettavan yhteiskunnallisen toimijan, esim. Kuntarahoitus Oyj:n, lainarahoitusta kannattaa harkita nimenomaan vanhustenhuollossa, ei asuntomarkkinoilla, joita varten on jo luotu monia riskintasausjärjestelmiä, on se, että *Suomen vanhustenhuollossa lainan vakuudet ovat jo olemassa*. Tilanne on siis monin verroin parempi kuin USA:n subprime-lainamarkkinoilla, joilla lainojen vakuutena toimivat uudet rakennettavat asunnot, joiden hintojen uskottiin nousevan jatkuvasti. Samalla menettelytavalla Euroopan pankit lainaavat nyt rahaa EKP:stä vakuutta vastaan. Sellaiseksi kelpaavat esimerkiksi Kreikan tai Italian valtion velkaperit. Pankit ottavat ensin EKP:ltä halpaa lainaa ja sitten ostavat lainarahalla kriisimaiden valtion velkakirjoja, jotka pantataan ostettujen velkakirjojen vakuudeksi. Kutsuin menettelyä jär-

jettömäksi ja mielettömäksi Helsingin Sanomien mielipiteessäni 1.3.2012 (Karjalainen 2012). Moisiin silmäkääntötemppeihin ei ole tarvis turvautua, enkä usko, että muuallakaan Euroopassa. Ikääntyvällä väestöllä on Suomessa hyvin paljon asuntovarallisuutta ja muuta varallisuutta pankkatileillä ja osakkeissa. Tuon varallisuuden käyttäminen vanhuspalvelulain mukaisena toiminnan osittaisena *rahoituslähteenä* on mahdollista ja suotavaa. Uskon kansalaisten hyväksyvän menettelyn silloin, jos toiminnan organisoii luotettava instituutio, joka ei pyri yksistään liiketaloudelliseen voittoon ja jonka toimintaa valvovat finanssivalvonnan lisäksi myös valtio, kunnat sekä kansalaiset ja kuntalaiset itse.

31. Toiminta on hyvin hallussa, kun seuraavat ehdot täyttyvät. Toiminnassa on mukana riittävän paljon toimijoita. Kaikilla on yhteinen kannuste tai pakko toimia reilusti. Toiminta perustuu viisaaseen lainsäädäntöön. Toimintaa tukee lainsäädännön kanssa yhteensopiva totuudenmukainen standardoitu objektiivinen tietojärjestelmä, jonka avulla riittävän läpinäkyvää toimintaa valvovat riittävän monet toisistaan riippumattomat tahot. Vanhuspalvelulaista ja sen mukaisesta toiminnasta on mahdollista tehdä em. ehdot täyttävä, jos kehittämistyö perustetaan kestäväälle tiedolle. Tämän artikkelin jatko-osassa eli versiossa 2 kotisivuillani kerron asiasta enemmän.

TIIVISTELMÄ

Timo Karjalainen: Miten vanhuspalvelulaki rakennetaan kestäväälle perustalle? Versio 1

Viisas vanhuspalvelulaki on syytä rakentaa reilusti määriteltävien ja säädettyjen aitojen oikeuksien ja aitojen velvollisuuksien sekä totuudenmukaisen kestävä tiedon varaan avoimessa ja vilpittömässä yhteistyössä.

Tämä artikkeli on jatkoa artikkelilleni ”Vanhuspalvelulakiluonnos ei ole vielä kestäväällä perustalla” (YP 6/2011), jossa arvioin sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2011 julkistamaa vanhuspalvelulain luonnosta. Lupasin rakentavaa jatkoa. Sitä on tässä artikkelissa. Artikkelia täydentää versio 2, jonka julkaisen kotisivuillani timokarjalainen.fi välilehdellä ”kestävä kehitys” aiheeseen liittyvien muiden artikkelien kera. Asiassa riittää tiedollisia, juridisia ja poliittisia haasteita.

Vanhuspalvelulakiluonnoksesta 2011 tunnistin neljä yhteiskunnallista kipupistettä eli 1) oikeudenmukaisuus, 2) toiminnan suunnitelmallisuus, tehokkuus

ja rationaalisuus, 3) vanhuspalveluja saavan yksilön eli asiakkaan oikeuksien ja velvollisuuksien suhde julkisen vallan vastaaviin sekä 4) asiakkaan ja hänen omaistensa muodostaman etupiirin sekä muun yhteiskunnan oikeuksien ja velvollisuuksien suhde.

Vuoden 2011 lakiluonnos ei ollut oikeudenmukainen. Ehdotettu iäkään henkilön alaikäraja 75 vuotta on liian korkea. Tässä artikkelissa syvennän tarkastelua muihin kipupisteisiin ja jatkan työtä versiossa 2. Kipupisteet kietoutuvat asiakkaan ja tämän lähipiiriin omavastuun sekä yhteisvastuun rajanvetoon sekä rajavetoa koskevien oikeuksien ja velvollisuuksien kohdentamisen ympärille. Aika vyöhyti.

Onneksi vyöhytiä on mahdollista selvittää kahden pääperiaatteen mukaan: a) Pitää varmistua siitä, että ihmisten ja instituutioiden lailliset oikeudet ja velvollisuudet todella vastaavat toisiaan ja b) kyseinen vastaavuus on objektiivisesti mitattavissa sitä varten luotavassa standardoidussa tietojärjestelmässä. Normatiiv-

visella a)-asialla ja tieteellisellä b)-asialla on yhteys. Lakia säättävän ”oikean käden” on syytä toimia saumattomassa yhteistyössä tietojärjestelmiä ja muuta hyötyteknologiaa tekevän ”vasemman käden” kanssa.

Jos vanhuspalvelulaki valmistellaan, säädetään ja toimeenpannaan ”kaksikätesesti” ja sovelletaan samaa menettelytapaa myös muihin sosiaali- ja terveyspalveluihin, veronmaksajilta säästyy satoja miljoonia euroja turhaa byrokraatiakulua.

KIRJALLISUUS

- Karjalainen, Timo: Suomalaisen vanhuusturvan sisäisistä suhteista. Yhteiskuntapolitiikka 68 (2003): 2. 2003a. <http://www.stakes.fi/yp/2003/2/032karjalainen.pdf>
- Karjalainen, Timo: Onko lakisääteinen vanhuudenturvamme vakuutus. Yhteiskuntapolitiikka 68 (2003): 5. 2003b. <http://www.stakes.fi/yp/2003/5/035karjalainen.pdf>
- Karjalainen, Timo: Yhdysvaltain asuntolainakriisistä tulee ottaa oppia Euroopassa. Helsingin Sanomat, vieraskynä 19.9.2008. <http://www.hs.fi/haku/?kaiikkiSanat=Yhdysvaltain+asuntolainakriisist%C3%A4+tulee+ottaa+oppia+Euroopassa>
- Karjalainen, Timo: Vanhuspalvelulakiluonnos ei ole vielä kestäväällä perustalla. Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011): 6. <http://www.stakes.fi/yp/2011/6/karjalainen.pdf>
- Karjalainen, Timo: Kaivaako EKP nyt eurolle kuoppaa? Helsingin Sanomat, mielipide 1.3.2012. <http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/HS20120301S11MP01y85?free=Kaivaako+EKP&cdate=1990&advancedSearch=null&>
- Katainen, Jyrki: Seminar on the future of Europe, Keynote addresses by Prime Minister Jyrki Katainen and former European Central Bank President Jean-Claude Trichet. Eurooppa-tiedotuksen seminaari Helsingissä 13.3.2012. http://vnk.fi/ajankohtaista/tapahtumat/2011/Euroopan_tulevaisuus/en.jsp
- Kaukoluoto, Eeva: Vanhuspalvelulain valmistelusta ja ihmisarvosta. Kommentti YP:n keskustelupalstalla, 2012. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/ajankohtaista/lehdet/yhteiskuntapolitiikka/keskustelu/vanhuspalvelulain-valmistelusta
- Lindberg, Marjut: Vanhuspalveluille oikeudenmukainen laki. Helsingin Sanomien kolumni 18.1.2012. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/Vanhuspalveluilla+oikeudenmukainen+laki/a1305553597181>
- Seuraavat lähteet on julkaistu mm. Internet-osoitteessa: http://www.stm.fi/vireilla/lainsaadantohankkeet/sosiaali_ ja_ terveydenhuolto/ikaantyneet
- STM 2011a: Luonnos laiksi IH:n sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta.
- STM2011b: Luonnos laiksi IH:n sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta, yksityiskohtaiset perustelut.
- STM 2011c: Lausuntoyhteenveto luonnoksesta laiksi IH:n sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta.
- Lisäksi kirjoitus perustuu moniin muihin lähteisiin. Kirjoittajan lisälähteitä on osoitteessa timokarjalainen.fi välilehdellä ”julkaisuja”.